

Vyšehrad

Písně
z Ostrova
vážek

Písně z Ostrova vážek

Výběr básní
ze Sbírký
bezpočtu listů

Z japonštiny
přeložil
a komentářem
opatřil
Antonín Líman

Vyšehrad

Mys Šibutani

3986, XVII

Do skonání věků budou vlny omývat
divoké útesy mysu Šibutani,
já budu věčně vzpomínat na dávnou slávu...

Copyright © Antonín V. Líman, 2010
Illustrations © Miyata Masayuki (heirs), 2010

ISBN 978-80-7429-059-6

Předmluva

Nejstarším názvem pro Japonsko bylo poetické „Ostrov vážek“. O velkém císaři Tenmuovi se říká, že jednou vystoupil na malý pahorek v říši Jamato a řekl: „Země, jíž vládnu, vypadá jako dvě vážky, které se milují.“

Antologie *Manjóšú*, sestavená v 8. století, je ve světové literatuře něčím zcela výjimečným, dalo by se říci zázrakem. Ve 4516 básních, seřazených do dvaceti knih, promlouvají lidé z nejrůznějších vrstev, od sloužících v paláci přes pohraniční strážce, až k urozené šlechtě a členům císařské rodiny.

Někteří z básníků, jako například Kakinomoto no Hitomaro, byli profesionálními dvorskými bardy, kteří dokázali složit pěknou báseň ke každé příležitosti. Toto povolání se dědilo z otce na syna a pěvec musel mít neuvěřitelnou paměť, aby si pamatoval stovky a stovky básní. Jiní, jako jeden z hlavních pořadatelů sbírky, Ótomo no Jakamoči, byli nadšenými amatéry a jejich tvorba není o nic slabší. Dokonalé básně psaly i prosté ženy a dvorní dámy či princezny jako princezna Nukata, paní Kasa no Iracume nebo Jakamočiho teta paní Ótomo no Sakanoue. Mnohé básně jsou orálně dochované z dob mnohem starších

a jsou prodchnuty animistickou vírou japonského šintoismu, či ozvuky rituálního vzývání.

Do našeho výboru jsme zařadili ukázky ze všech tématických skupin, které jsou ve sbírce obsaženy. Jsou tu básně, jež vyjadřují radost či zklamání z milostného vztahu, smutek a pocit opuštění na dlouhých cestách, obdiv ke krásným květům anebo zoufalství nad smrtí blízkého člověka v Žalozpěvech. Staří Japonci nevyjadřovali své city přímo, neznali ani dnešní psychologické výrazivo, ale používali bohatých přírodních metafor. Celá okolní příroda k nim promlouvala a oni v jejích detailech nacházeli přesné paralely toho, co cítili. Největším dramatem jejich života bylo pravidelné střídání ročních období, které jejich životu dodávalo smysl a řád. Původní básně *Manjóšú* se zpívaly a říkalo se jim *uta*, píseň. Měly vlastně často sakrální charakter a obracely se k bohům vodopádů, hor a moří.

Lidé, kteří Japonsko dobře neznají, někdy tvrdí, že Japonci nemají smysl pro humor. Stačí si však přečíst básně ke konci našeho výboru, jež opěvávají posvátný nápoj *sake*, či slovní hříčky, které připomínají *dada*, aby bylo jasné, že staří Japonci měli výrazný smysl pro humor.

Radosti a trápení lásky

60, I

Našla snad má milá
provždy útulek
na hoře Nabari,
jež skrývá svou tvář
jak milenka po noci lásky?

106, II

Horské stezky
jsou na podzim neschůdné,
i když dva lidé krácejí spolu –
jak je chceš projít, můj drahý,
když jdeš docela sám?

502, IV

Ani na chvílku
tak malou, jako
je mezera mezi růžky
srnečka, co se pase
na letní louce, nezapomenu
na tvou lásku, má milá.

1450, VIII

Když jaro nad naším krajem
rozestře mlhavý závoj, i mé srdce
se zahalí něžným pocitem lásky.

1500, VIII

Láska, již nesmím vyjevit,
je smutná jako kvíteček lilie,
jenž se skrývá pod zelení na letní louce!

Dada v osmém století

Japonci od nepaměti milovali slovní hříčky a v jejich básnické tradici od tanky až po haiku často najdeme hravé veršování. Jak slábne bezprostřední prožitek a život dvořanů se vzdaluje od života obyčejných lidí, slovo se postupně formalizuje a veršování se stává vyumělkovaným. Velcí básníci jako Fudžiwara Teika, Kakinomoto no Hitomaro a Macuo Bašó se k těmto formálním hrátkám staví většinou odmítavě. V *Manjóšú* však tyto vynalézavé slovní hříčky představují jen nepatrnou část celé sbírky a stojí proto pro úplnost za ukázkou.

3824, XVI

Ohřejme vodu v rendlíku,
moji milí, polejme tou vodou lišku,
co volá od cedrového mostu v Ičihicu!

V souvislosti s předešlou básní se traduje, že se jednou konala hostina, na níž se sešla spousta lidí. Někdy kolem půlnoci se ozvalo volání lišky a všichni přítomní požádali básníka Okimara, aby složil báseň, ve které by spojil slova „rendlík“, „liščí volání“ a „cedrový most“. Vyhověl na místě jejich přání a složil tuto báseň.

3825, XVI

Báseň, v níž básník používá slov „lovecké kalhoty“, „čerstvá zelenina“, „rohožka pod jídlo“ a „příčný trám“:

Rozložte rohožku pod jídlo,
uvařte čerstvou zeleninu
a nabídněte jezdcí, jenž odpočívá,
zavěsiv lovecké kalhoty na příčný trám.

3826, XVI

Báseň, v níž básník používá slova „list květu lotosu“:

Co pro vzácné pány
okvětní lístky lotosu,
to pro básníka list jedlé hlízy.

3827, XVI

Báseň, v níž básník používá slova „vrhcáby“ a „hrací kostky“:

Když si zahrajem vrhcáby,
padají nám na kostkách
nejen prosté jedničky a dvojky,
ale také čísla pět, šest, tři a čtyři.

3828, XVI

Báseň, v níž básník používá slov „vůně“, „věž“, „záchod“, „výkal“, „karas“ a „otrokyně“:

Nepřibližuj se k vonné věži,
špinavá otrokyně, když jíš karasy,
co se živí výkaly pod domečkem na řece.

3829, XVI

Báseň, v níž básník používá slov „ocet“, „chuťová směs *hišio*“, „šalotka“, „pražma“ a „vodní pórek“:

Nedávejte mi vývar z vodního póru,
mám raději mořskou pražmu
s přílohou šalotky naložené v octě a *hišio*.

(118)

3830, XVI

Báseň, v níž básník musí použít slov „čirok“, „koště“, „srp“, „jalovec“ a „mišpule“:

Nasekej ten čirok na košťata,
můj srpe, ať můžeme čistě zamést
pod stromy jalovce a mišpulí.

3831, XVI

Báseň, která opěvuje bílou volavku, jež utrhla větev ze stromu:

Jako v dávném tanci siláků v Ikegami
přelétla nad námi bílá volavka,
v zobáku větev dlouhou jak kopí.

Básník má zřejmě na mysli taneční výjev ze staré dvorní hudby *gigaku*, ve kterém skutečně vystupuje obránce buddhistické víry s kopím (*hokomoči*). Některé rituální předměty z těchto tanců jsou dochovány v pokladnici Šósóin v Naře, například maska siláka a jeho kopí.

(119)

3833, XVI

Báseň prince Sakaibeho, v níž se vyskytují různé věci. Byl to syn prince Hozumiho:

Kdybych měl dlouhý meč,
nasedl bych na tygra,
přelétl bídné chatrče
a v modravé tůni ulovil vodního draka!

Tato báseň si pohrává s mytickými motivy čínské a japonské tradice. Jako bájně zvíře byl tygr v představách starých Číňanů partnerem draka. Ve skutečnosti byl tygr nejmocnějším a nejsilnějším zvířetem, proto se stal v bojích vzorem odvahy a zuřivosti, symbolem vojenské chrabrosti a jeho hlava se malovala na štíty vojáků.

Znak, kterým se v básni píše vodní drak *mizuči*, se v čínštině čte *tiao* a znamená šupinatého draka, který žije v močálech a norách v horách.

Stará chatrč má v čínské poezii nádech nedobrého osudu, či ubohosti.

3834, XVI

Báseň, jejíž autor není znám:

Bojínek a potměchuť –
bojím se, že se ani v noci nesejdem,
netýkavka květ neotevře,
slézová růže pokvete dál.

3254, XIII

Jamato, náš drahý Ostrov vážek,
je zemí, již ochraňuje duše slov,
kéž i nadále roste a vzkvétá!

Kotodama, neboli duše slov, je jedním z klíčových slov staré japonštiny. Staří Japonci věřili, že slovo má svou duchovní i hmotnou existenci, tak jako každá jiná věc v našem světě.

Obsah

Předmluva / 9

Radosti a trápení lásky / 11

Inspirace krajinou: Staré sídelní město Asuka a jeho řeka / 23

Inspirace posvátnými horami / 30

Oslava moře / 41

Inspirace květy: Kult slivoní / 48

Kult sakur / 53

Oblíbené rostliny: *Hagi*, střemcha a hvozdíček / 58

Pinie, bambus a javory / 67

Inspirace ptactvem: Kulíci, jeřábi a kukačky / 80

Inspirace poutí: Na polštáři z trávy / 88

Písně strážců hranic / 93

Žalozpěvy / 104

Hold posvátnému nápoji / 110

Dada v osmém století / 115

O autorovi ilustrací / 125

EDICE
verše
SVAZEK
(28)

Písně z Ostrova vážek

Výběr básní ze Sbírký bezpočtu listů

Z japonského originálu Manjóšú (*Manyoshu*),
vol. I–IV, vydaného nakladatelstvím Kódanša
bunko (Kodansha bunko) v Tokiu v roce 1981,
přeložil, výběr pořídil a komentářem opatřil
Antonín V. Líman. Ilustrace Miyata Masayuki,
Love songs from the Manyoshu

Typografie Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

v Praze roku 2010 jako svou 963. publikaci

Vydání první. AA 1,19. Stran 128

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava

Doporučená cena 198 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-059-6